

Поняття про текст

Розробила учитель
української мови та літератури,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії

Велетнюк Оксана Валентинівна

Зміст

1. Передмова.....	5
2. Текст і його ознаки: тема і основна думка. Поділ тексту на мікротеми й абзаци.....	6
3. Тематичне речення в мікротемі. Мовні засоби зв'язку речень у тексті.	9
4. «Відоме» й «нове» в реченнях тексту.....	11
5. Тексти різних типів – розповідь, опис, роздум (повторення).....	12
6. Поняття про стилі мовлення, сфери їх уживання (повторення).....	15
7. Читання мовчки.....	18
8. Практична частина.....	21
9. Джерела.....	43

Шановні колеги!

Метою посібника є формування учнівської особистості через вивчення народознавчо-краєзнавчого матеріалу, через освоєння учнями культурної спадщини українського народу, в якій нагромаджено історичний досвід і кращі здобутки багатьох поколінь; досконале володіння ними сучасною українською літературною мовою; піднесення рівня орфографічної і пунктуаційної грамотності, стилічної вправності; практичне володіння різними формами роботи з мовним матеріалом з теми «Поняття про текст».

Міні-підручник

Поняття про текст

Дорогі учні!

Опанувавши тему «Поняття про текст», ви будете

Знати: основні ознаки тексту, що таке абзац, тема, основна думка, мікротема тексту, тематичне речення; стилі і типи мовлення, особливості побудови текстів різних типів та стилів мовлення.

Уміти: визначати тему, основну думку, мікротему, тематичне речення в тексті, складати простий план, визначати стилі та типи мовлення, будувати зв'язні висловлювання відповідно до адресата мовлення.

Умовні позначки

Завдання для виконання

Запам'ятай. Правила

Домашні завдання

Завдання для самоконтролю

Бажаю успіху!

Завдання 1. Прочитайте два уривки. До кожного з них доберіть заголовки.

Уривок 1

За всіх часів і в усіх народів було найбільшою святістю , коли лежав на столі хліб . Через століття пройшла ця давня , як і сама історія, оповідка : домашнє осідло тримається на двох хатніх кутах – печі і жорнах. Пісня порушує найтонші струни людини .

Уривок 2.

Було повір'я в Україні, що сорочка, вишита й подарована на добро, на хороше життя, буде оберігати людину. Сорочку вишивали і дарували не будь – кому, а особливо близьким рідним: дитині, братові, женихові, чоловікові. Готуючись до весілля, дівчина вишивала молодому та його батькам сорочки. Виготовлений дівчиною одяг вважався високою формою уваги.

Текст – це зв'язне висловлювання з кількох речень, об'єднаних між собою спільною думкою.

Ознаки тексту: задум (основна думка), зв'язність, завершеність.

Тема – те, про що розповідається в тексті.

Основна думка – це головне, що автор хоче сказати.

Завдання 2. Прочитайте, доведіть або спростуйте думку, що це текст, доберіть заголовок. Визначте основну думку кожного абзацу, складіть план.

Вишивка – поширений вид декоративно–прикладного мистецтва. Візерунок та зображення виконується ручним або машинним способом на різних тканинах, шкірі та інших матеріалах лляними, бавовняними, шовковими нитками, а також бісером перлами, коштовним камінням.

Цей вид мистецтва виник давно. Мабуть, ніколи не зможемо ми довідатися хто і коли вперше здогадався втілити в узорний мотив всю красу оточуючого світу .

Вишиванням в Україні займались майже виключно

жінки. Для цієї роботи використовувалась кожна зручна нагода. Готуючись вийти заміж, кожна дівчина, як правило, повинна була мати багато різних вишиванок. Дівчата змагались між собою в майстерності вишивання.

Мікротема - основна думка абзацу

Завдання 3. Прочитайте текст. Доберіть заголовок. Визначте мікротеми, складіть план.

Український рушник пройшов крізь віки і нині символізує чистоту почуттів, глибину любові до своїх дітей, до всіх, хто не черствіє душею.

Рушники, які часто розвішували над вікнами і дверима, мали оберігати оселю від усього нечистого .

Тому і орнамент, і візерунки відігравали роль оберегів. Ромб з крапкою посередині означав засіяну ниву, вазон чи квітка – дерево життя . Червоні і чорні нитки у вишивці матусиноного рушника – то наша одвічна любов і журба. Наша споконвічна доля.

Завдання для самоперевірки.

1. Назвіть ознаки тексту:

- а) зв'язність;
- б) завершеність;
- в) точність.

2. Тема – це те ...

- а) про що хоче сказати автор;
- б) про що розповідається в тексті;
- в) про що замовчується в тексті.

3. Мікротема – це ...

- а) назва тексту;
- б) абзац тексту;

в) перші речення кожного абзацу.

4. Основна думка тексту – це:

- а) те, про що розповідається в тексті;
- б) головне, що хотів сказати автор;
- в) зміст першого речення.

5. Текст –це:

- а) кілька речень;
- б) кілька речень, об'єднаних спільною думкою;
- в) кілька речень, які завершені.

Речення в тексті пов'язуються між собою за допомогою таких засобів:

- **займенників** (Навесні прилетіла ластівка. **Вона** змайструвала гніздечко під стріхою.);

- **синонімів** (У траві ми побачили мурашку. **Комаха** швидко-швидко перебирала лапками.);

- **повторів** (Уже років з триста люди вирощують у садах первоцвіт. Наукова назва **первоцвіту** – примула.);

- **спільнокореневих слів** (З першим весняним теплом прокидаються джмелі. Волохаті **джмелихи** перелітають з квітки на квітку.);

- **сполучників** (Останній місяць зими наші предки назвали лютим, **бо** мороз тоді найдошкульніший, **а** вітер найхолодніший.)

Завдання 4. Прочитайте текст, доберіть заголовок. Вкажіть засоби, за допомогою яких речення поєднано в текст.

Будь-якої пори привабливий і гарний калиновий кущ. Навесні він прикрашений ніжним зеленим суцвіттям. А літньої пори чарує розкішною зеленню густого лапатоного листя. На початку осені калина вже прикрашена кетягами рум'яних ягід. До перших морозів рослина пишається золотим вбранням. Взимку ж калинонька вабить добре примороженими, вже цілком їстівними й солодкими ягодами. Яскравими вогниками полум'яніють вони серед гологопотемнілого віття.

Завдання 5. Прочитайте текст. Визначте мікротеми, складіть план.

Порада чумаків

Давно колись **Таврійським степом чумаки по сіль у Крим ходили.**

Вдень вони по сонцю дорогу знаходили , а вночі – по зірках, ще й досі ті **зоряні гони на небі Чумацьким Шляхом звуть.**

Доїдуть було чумаки до нашої річки та й отаборяться на спочинок. Дуже їм оці місця подобалися, а особливо нічної пори, коли зорі вночі сяяли і в воді білим світлом відбивалися. **Серед усіх тих зірок дві були найяскравіші .** Одна – велика, а друга - трохи менша .

Як прогнали козаки турків і татар з нашого краю, **то почали тут мирні хлібороби селитися**

Думали вони, гадали, як же їм річку і свої слободи назвати, аж поки чумаки одного разу не підказали. «Назвіть, - кажуть, - річку Білозіркою, бо в ній уночі білі зірки купаються . А слободи свої назвіть Великою і Малою Білозірками, бо, бачте, як над ними велика і мала зірки білим сяйвом виграють!..»

Послухали люди поради чумаків, подякували їм. Отак і звуться з тих давніх часів наші села та нашу річку Білозірками.

Завдання. Підготуйтеся до переказу тексту за планом

1. Подорожі чумаків.
2. Чумацький Шлях.
3. Дві зірки.
4. Нові поселення хліборобів .
5. Думки про назву річки і слобод .
6. Порада чумаків .

Виділені в абзацах речення або його частини називаються **тематичними реченнями.** Головне слово в цьому реченні називається **тематичним словом.**

Схема тексту

Тема. Порада чумаків					
I мікротема Подорожі чумаків	II мікротема Чумацький Шлях	III мікротема Дві зірки	IV мікротема Нові поселення хліборобів	V мікротема Думки про назву річки і слобід	VI мікротема Порада чумаків
Перше тематичне речення Таврійським степом чумаки по сіль у Крим ходили	Друге тематичне речення Зоряні гони на небі Чумацьким Шляхом звуть	Третє тематичне речення Серед усіх тих зірок дві були найяскравіші	Четверте тематичне речення То почали тут мирні хлібороби селитися	П'яте тематичне речення Думали вони, гадали, як же їм річку і свої слободи назвати	Шосте тематичне речення Послухали люди поради чумаків
Тематичне слово УКрим ходили	Тематичне слово Зоряні гони	Тематичне слово Найяскравіші	Тематичне слово Селитися	Тематичне слово Назвати	Тематичне слово Поради

Завдання 6. Спробуйте, працюючи в групах, виконати завдання так, як зазначено у завданні 5 (зразок).

Джерельна водиця

Якось вороги оточили військо Хмельницького на високій горі. Козаки не мали води. Спершу почала гинути худоба, а потім почали вмирати люди.

Тоді прийшла на допомогу своїм синам земля-матінка.

Забурлила між кам'яними скелями свіжа джерельна водиця.

Дуже швидко козаки відновили свої сили. Після цього вони розгромили ворогів.

Пізніше говорили старі люди, що то пішла в гори вода з річки Тясмина.

Завдання 7. Складіть текст за схемою

Тема. Найбільше багатство – легенди рідного краю		
I мікротема Найбільше багатство	II мікротема Знання легенд	III мікротема Патріотизм не купити
Перше тематичне речення Я вважаю, що кожен справжній українець заслуговує на багатство, а найбільше багатство – це легенди	Друге тематичне речення Щоб бути справжнім патріотом, потрібно читати, оберігати, знати легенди рідного краю	Третє тематичне речення Ось патріотизм за гроші не купити
Тематичне слово легенди	Тематичне слово знати легенди	Тематичне слово за гроші

До уроку 3

Завдання 8. Прочитайте текст. З'ясуйте в кожному реченні «відоме», підкресліть однією лінією та «нове», підкресліть хвилястою лінією.

Кріт

Ця тварина живе в землі. Для життя під землею пристосоване її вкрите коротким хутром тільце, дрібні очки та могутні лапи. Вони мають міцні кігті та вивернуті назад долоні. Така форма кінцівок робить їх подібними до землерийних інструментів. Дужими лапами кріт прокопує в землі галереї. Мандруючи ними, тварина поїдає підземних комах та їх личинок.

Комах за один тільки раз кріт з'їдає грамів 20 -30. Після такого обіду він вкладається спати. Без їжі кріт довго бути не може. Ця вічно голодна істота знищує силу шкідливих підземних комах.

Завдання 9. Допишіть кожне прислів'я, додайте своє

речення. Підкресліть «відоме» і «нове» в кожному реченні.

1. Пташка красна своїм пір'ям, а людина... (знанням).
2. Де лелека водиться, там щастя ... (родиться).
3. У листопаді заєць шубу міняє, бо зиму ... (відчуває).

До уроку 4

Завдання 11. Прочитайте тексти, визначте тему та основну думку висловлювань. Яке питання можна поставити до кожного тексту?

Текст 1. Старий кобзар підійшов до високої могили в степу, піднявся на неї. Потім він підвів угору, до неба, обличчя зі сліпими очима. Тоді вдарив пальцями по струнах своєї кобзи. Після цього старий заговорив співучим словом з небом, сонцем, степом та вітром.

Текст 2. На зарослій зозулиним льоном купинці стоїть отакенне грибище – красноголовище! Шапка на ньому перебакирилась, завбільшки вона буде не менше полумиска, а ніжка завтовшки з мою руку. Цей гриб – староста, отаман над красноголовцями.

Текст 3. Ставлення українців до ластівки завжди було надзвичайно доброзичливим, тому що вона була уособленням добробуту в господарстві та щастя в родині. Таким чином, скривдити ластівку вважалося тяжким гріхом.

Ворон у нашому народі мав недобру славу, бо саме його подобу може прибирати, за повір'ям, чорт і в такому вигляді з'являється між людей.

Текст може розповідати про перебіг певних подій, описувати певні об'єкти, розмірковувати над причинами і наслідками подій, мотивами вчинків людей, умовами, в яких можливі ті чи інші явища. На цій основі висловлювання поділяють на **розповіді, описи, роздуми.**

Розповідь

— повідомлення про якусь подію,
12

про її розгортання в часі, про послідовність дій. Можна поставити питання *що відбулося?* Тому ключовими словами є дієслова.

Характерні складові частини розповіді: початок дії (зав'язка); розвиток подій (з найбільш важливим моментом — кульмінацією); завершення дії (розв'язка).

Опис — відображення явищ дійсності через перелічення їх основних ознак і властивостей. Сприймаючи опис, адресат може уявити, як виглядає об'єкт. Можна поставити питання *який?*

Композиція опису: загальне уявлення про предмет; розповідь про окремі ознаки і властивості: зовнішні — матеріал, розмір, форма, колір, внутрішні - призначення, вживання, обставини його існування (умови, причина, місце і час); оцінка об'єкта опису, висновок зі сказаного.

Об'єктами опису шкільна програма визначає: предмети, тварин, зовнішність людини, природу, місцевість, пам'ятки історії і культури, процеси діяльності людини.

Роздум — роз'яснення, підтвердження або заперечення якоїсь думки. Можна поставити питання *чому?*

У роздумі зазвичай виділяють три частини: теза — думка, припущення, які потрібно довести або спростувати; докази (аргументи), покликані підтвердити або заперечити початкове положення і таким чином обґрунтувати задум автора; висновок — формулювання результату викладених міркувань, практичні поради з приводу обговорюваної проблеми.

Назви типів мовлення	На які питання відповідають у висловлюванні	Про що говориться у висловлюванні	Будова висловлювання
<i>Розповідь</i>	Що робить особа або предмет?	Про події, про дії персонажів	Початок, розгортання, завершення дій
<i>Опис</i>	Який предмет, особа, дія?	Про ознаки предмета, особи, дії	Загальне враження, окремі деталі, ознаки

<i>Роздум</i>	Чому саме такими є предмет, особа чи дія?	Про причини ознак та дій	Тези(думка, яка доводиться або заперечується), аргументи (докази), висновки
---------------	---	--------------------------	---

Завдання 12. Прочитайте текст, дайте відповіді на питання.

Уривок 1. Одного разу, коли дід Арсен куняв у човні з вудкою, за спиною в нього почулося тоненьке скимлення. Арсен прокинувся й огледівся. Навпроти човна на кручі стояло руде пухнасте лисення. Воно схилило очима. Потім подивилося на корму човна, де лежала риба, й облизнулося, схилило голову набік і дивилося трохи здивованим і зовсім не хитрими чорними очима. Потім подивилося на корму човна, де лежала риба, й облизнулося довгим темним язичком.

1. До якого типу мовлення належить даний текст? Доведіть.
2. Випишіть дієслова, доберіть до них синоніми.
3. Які ще є вірні друзі людини?

Уривок 2. Мелькають роки, минають століття, однак у побуті значну роль продовжують грати речі, якими користувалися наші далекі предки. Біле полотнище було для українців і скатертиною, і вузликом для харчів, часом елементом одягу і завжди прикрасою оселі. З часом таке полотнище почали називати рушником. Чому? Тому що руками рушники були виткані і вишиті, руки знаходили їм застосування в побуті. Та хіба можна уявити собі руки господині, які безперервно не торкалися б рушника? Жоден ритуал у родині не обходився без рушника. У рушник сповивали немовлятко, рушниками пов'язували сватів, молодята «ставали на рушник», на довгих рушниках влаштовували поминальні трапези. Червоні й чорні нитки у вишивці – то наша одвічна любов і журба.

1. До якого типу мовлення належить даний текст? Доведіть.
2. Знайдіть тезу, аргументи і докази
3. У чому, на вашу думку, зберігається пам'ять поколінь?

Завдання 13. Скласти зв'язне висловлювання, узявши за тези подані судження:

- Кожна людина повинна бути освіченою, тому що...
- Хліб свято шанують в кожній родині через те, що...
- Українець не уявляє свого життя без пісні, тому що...

До уроку 5

Завдання 14. Прочитайте висловлювання, з'ясуйте у чому їх помилковість.

Підмет – це найголовніший член кожного речення, що означає предмет, про який говориться в реченні.

Кришталеві краплини роси виблискували на листі зелених насаджень.

Оксанко, позич, будь ласка, олівець, бо мій чомусь не функціонує.

Цей пиріг треба негайно анулювати.

Назва стилю	Сфера застосування	Мета спілкування	Основні види висловлювань
<i>Розмовний</i>	Побут, сімейні, дружні стосунки	Обмін інформацією, думками, встановлення стосунків	Діалоги, записки, особисті листи

<i>Науковий</i>	Наука, техніка, освіта	Виклад наукової інформації, пояснення явищ	Виступи, доповіді, лекції, монографії, підручники
<i>Офіційно-діловий</i>	Офіційні стосунки	Регулювання стосунків між людьми, підприємствами, установами	Договори, угоди, постанови, закони, ділові папери
<i>Публіцистичний</i>	Суспільне життя	Формування ставлення людей до суспільно важливих справ	Виступи, доповіді, лекції, статті, брошури
<i>Художній</i>	Мистецтво слова (фольклор, художня література)	Естетичний вплив через образне відтворення дійсності	Оповідання, повісті, романи, п'єси, вірші, казки, легенди тощо
<i>Церковний</i>	Церква, релігія	Регулювання стосунків між людьми та церквою	Молитви, проповіді тощо

Завдання 14. Прочитайте подані уривки та заповніть таблицю. До яких стилів належать дані уривки. Свою думку обґрунтуйте, спираючись на таблицю.

Текст	Стиль	Обставини мовлення	Стильові ознаки	Мовні засоби
Текст 1				
Текст 2				
Текст 3				

Текст 1. Українська мова утверджується в усіх сферах життя України. Дослідники бачать її як мову міжнаціонального спілкування в Україні – багатонаціональній державі, мову міжнародних відносин у майбутньому. Очевидно, це стане

можливим, коли Україна стане європейською країною.

Текст 2. – Дядько Іване! Ось подивіться, що я купив,- показує Гришка сусідові новий футбольний м'яч.

- Що ж,- почував потилицю сусід,- треба, виходить, і мені терміново купувати.

- Та ні, треба купити скло на запасні шибки для вікна.

Текст 3. Над луками виткнулось сонце, свіже і сочисте, як розрізаний кавун. Під його промінням кожна травинка заграла самоцвітами. Здавалося, ніби хтось вигріб на велетенський черінь жар, який від подиху вітерця то іскрився, то згасав.

Завдання 15. Скласти розповідний текст художнього стилю за темою «Квіти – очі природи».

Завдання для самоперевірки.

1. Яке запитання можна поставити до тексту-розповіді?
 - А) що нас вразило?
 - Б) що відбулося?
 - В) хто винен?
2. Яке запитання можна поставити до тексту-опису?
 - А) протягом якого часу?
 - Б) який предмет?
 - В) де відбувається дія?
3. Яке запитання можна поставити до тексту-роздуму?
 - А) який предмет?
 - Б) чому так сталося?
 - В) яка дія відбулась?
4. Назвіть будову роздуму:
 - А) теза, аргумент, висновок?
 - Б) теза, докази, аргументи?
 - В) теза, докази, кінцівка?
5. Виклад наукової інформації присутні у:
 - А) художньому стилі?
 - Б) науковому?

В) розмовно-побутовому?

6. Суспільне життя – це сфера застосування стилю:

А) офіційно-ділового?

Б) публіцистичного?

В) церковного?

7. Художньому стилю властиві такі жанри:

А) оповідання, вірші, казки, нариси?

Б) легенди, статті, казки?

В) повісті, романи, приказки.

8. Складіть художній опис, опираючись на опоні слова:

Жита шумлять, зерно, колосся наливне, духмяний хліб, святий хліб, засмалена скоринка.

До уроку 6 Читання мовчки

Озеро, овіяне легендами

На Волині, поблизу міста Шацька, розташована група озер, і серед них, немовби діамант в оздобі перлів, лежить оспіване народом і овіяне легендами озеро Світязь. Славне воно винятковою властивістю води так глибиною. Зелені шати з лісу, лук і водяної рослинності надають озеру достоту казкової краси.

За однією з легенд, у давні часи на цьому місці стояло красиве місто. Одного разу воно зненацька провалилося, вода, що хлинула з надр землі, затопила місце провалу, а дівчата з цього міста перетворились на рослини. Раз на рік рослини розквітають і вкривають дзеркальну гладінь красивими блакитними квітами.

Вода в озері прозора, свіжа, смачна. Приносять свою данину і кілька малих річечок - його приток.

Тихої погожої днини води Світязю стають такими яскраво – синіми, що навіть починають ятрити очі. Та досить змінитися погоді і зірватися шторму, як озеро стає чорним, а прибережні мілководдя забарвлюються в брудно – жовті тони від каламуті, піднятої із дна.

Під час бурі хвилювання в озері справляє незабутнє враження. Вервечки валів півтора-два₁₈ метри заввишки, увінчані

пінявими гребенями, з ревінням накочуються на берег, намагаючись їх розтрощити .

Одне слово, усе відбувається , як на морі.

Тестові завдання за текстом:

1. Де знаходиться озеро Світязь?
 - а) на Буковині;
 - б) на Волині;
 - в) у Закарпатті.
2. Чим славиться Світязь?
 - а) розмірами;
 - б) прозорістю води та глибиною;
 - в) базами відпочинку.
3. Як свідчить одна з легенд, на цьому місці знаходилося:
 - а) красиве місто;
 - б) море;
 - в) гори.
4. На що перетворились дівчата із цієї місцевості?
 - а) на фей;
 - б) на рослини;
 - в) на русалок.
5. Яка вода в озері?
 - а) каламутна, зеленкувата;

б) прозора, свіжа , смачна;

в) солонa, гірка.

6. Яким стає озеро під час шторму?

а) яскраво-синім;

б) чорним;

в) темно-синім.

Система уроків з теми

"Поняття про текст"

за міні-підручником

Урок 1. Тема. Текст і його ознаки: тема і основна думка. Поділ тексту на мікротеми й абзаци.

Мета: навчити учнів визначати тему та основну думку тексту, мікротему, абзац; розвивати пам'ять, логічне мислення; виховувати інтерес та шану до традицій народу.

Хід уроку

Я візьму той рушник, простелю, наче долю...
А. Малишко

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

1. Робота в парах.

- Прочитайте два уривки . До кожного з них доберіть заголовки.

Уривок 1.

За всіх часів і в усіх народів було найбільшою святістю , коли лежав на столі хліб . Через століття пройшла ця давня, як і сама історія, оповідка: домашнє осідло тримається на двох хатніх кутах – печі і жорнах. Пісня порушує найтонші струни людини.

Уривок 2.

Було повір'я в Україні , що сорочка , вишита й подарована на добро, на хороше життя, буде оберігати людину. Сорочку вишивали і дарували не будь-кому, а особливо близьким рідним: дитині, братові, женихові, чоловікові. Готуючись до весілля, дівчина вишивала молодому та його батькам сорочки. Виготовлений дівчиною одяг вважався високою формою уваги.

2. Бесіда.

- Які будуть пропозиції стосовно заголовків? (Відповіді учнів: до першого уривку не можна підібрати заголовок. Другий можна назвати так: Вишита сорочка. Вишитий одяг.)

- Чому виникли труднощі з першим уривком? (Речення між собою не пов'язані).

- Який з двох уривків можна назвати текстом? (Другий).

- Чому? (Можна дібрати заголовок, речення між собою пов'язані, є спільна думка).

III. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. Евристична бесіда.

- Щойно ви дали визначення поняття «текст». Отже, текст – це зв'язне висловлювання з кількох речень, об'єднаних між собою спільною думкою.
- Які ознаки тексту можна назвати? (Речення повинні бути зв'язані між собою, повинна бути певна послідовність речень, основна думка та її розвиток).
- Чим ви керувались, добираючи заголовок до другого уривка? (Він повинен бути влучним, коротким, відображати те, про що йдеться в тексті.)
- Заголовок відображає тему чи основну думку? Що таке тема? (Те, про що розповідається в тексті.) Що таке основна думка тексту?(Учні за допомогою вчителя роблять висновок, що основна думка – це головне, що автор хоче сказати).
- Звернімось до міні – підручника та перевіримо, чи правильно ми дали визначення.

2. **Інтерактивна вправа «Вітер дме...»** (ті учні, яких це стосується піднімаються).

- Вітер дме для того, хто знає що таке текст.
- Вітер дме для того, хто знає ознаки тексту.
- Вітер дме для того, хто любить рідний край.

3. **Робота з міні – підручником.**

1. Опрацювання теоретичного матеріалу.

- Отже ми з вами правильно визначили що таке текст, його ознаки, тема та основна думка.

2. Виконання вправ.

А) Прочитайте завдання 2. (Прочитайте, доведіть або спростуйте думку, що це текст, доберіть заголовок. Визначте основну думку кожного абзацу, складіть план.)

Вишивка – поширений вид декоративно–прикладного мистецтва.

Візерунок та зображення виконується ручним або машинним способом на різних тканинах, шкірі, та інших матеріалах лляними, бавовняними, шовковими нитками, а також бісером перлами, коштовним камінням.

Цей вид мистецтва виник давно. Мабуть, ніколи не зможемо ми довідатися хто і коли вперше здогадався втілити в узорний мотив всю красу оточуючого світу.

Вишиванням в Україні займались майже виключно жінки. Для цієї роботи використовувалась кожна зручна нагода.

Дівчата змагались між собою в майстерності вишивання. Готуючись вийти заміж, кожна дівчина, як правило, повинна була мати багато різних вишиванок.

- Який заголовок можна підібрати?

- Яка основна думка цього тексту ?
- Скільки абзаців в даному тексті?
- Складемо план нашого висловлювання .

Орієнтовний план.

1. Вишивка- вид декоративно–прикладного мистецтва.
 2. Техніка виконання зображень.
 3. Час виникнення даного виду мистецтва.
 4. Жіноча справа.
 5. Змагання в майстерності.
- Чи можна сказати, що пункти плану визначають основну думку кожного абзацу?
 - Отже, основна думка кожного абзацу – це мікротема.

Б)Творча робота. Прочитати початок тексту, скласти й записати його план. Якби ви були автором, як би ви продовжили текст? Скласти й записати план продовження. Усно продовжити текст за складеним планом.

Зірвав вітер листок з дерева. Листок покружляв у повітрі і впав у калюжу. А на листку сидів муравлик. Завмер бідолаха з переляку.

Та ось комашка очуняла й почала бігати по листочку. Підбіжить до краю, поведе вусиками, а там вода. До іншого краю наблизиться, там знову вода...

Учні презентують результати роботи.

IV. Рефлексія.

- Що було важко на уроці?
- Що вдалося? Не вдалося?
- Назвіть основні ознаки тексту.
- Що таке тема? Основна думка?

V. Домашнє завдання. Виконати завдання 3 за міні-підручником на стор. 7. (Прочитайте текст. Доберіть заголовок. Визначте мікротеми, складіть план.)

Український рушник пройшов крізь віки і нині символізує чистоту почуттів, глибину любові до своїх дітей , до всіх, хто не черствіє душею.

Рушники, які часто розвішували над вікнами і дверима, мали оберігати оселю від усього нечистого.

Тому і орнамент, і візерунки відігравали роль оберегів. Ромб з крапкою посередині означав засіяну ниву, вазон чи квітка – дерево життя. Червоні і чорні нитки у вишивці матусиного рушника – то наша одвічна любов і журба. Наша споконвічна доля.

Урок 2 .Тема. Тематичне речення в мікротемі. Мовні засоби зв'язку речень у тексті.

Мета: розвивати логічне мислення учнів; дати учням поняття про мікротему, абзац, тематичне речення, удосконалювати навички визначати тему та головну думку тексту, мікротемі тексту; виховувати повагу до історії та культури своєї країни.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

1. Самостійна робота на аркушах

1) Текст - це:

- А) кілька слів;
- Б) кілька речень, об'єднаних спільною думкою;
- В) два і більше речень

2) Однією із ознак тексту є:

- А) зв'язність;
- Б) стислість;
- В) уривчастість

3) Яка ознака не характерна для тексту:

- А) завершеність;
- Б) незв'язність;
- В) задум

4) Речення в тексті пов'язані:

- А) спільним присудком;
- Б) спільною думкою;
- В) однаковим початком

5) Основна думка тексту - це:

- А) те, про що розповідається в тексті;
- Б) головне, що хотів сказати автор;
- В) зміст останнього речення

б) Тема тексту - це:

- А) слово, яке повторюється;
- Б) те, про що розповідається в тексті;
- В) перше речення

2. Перевірка домашнього завдання

Учні зачитують свої варіанти плану до поданого тексту.

3. Бесіда

- Про які цікаві факти ви дізнались, виконуючи домашнє завдання?
- Який висновок ви винесли з попередніх завдань, що виконували на уроці і вдома?

III. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу

1. Робота за міні-підручником

Прочитайте завдання 4 в міні-підручнику.

Порада чумаків

Давно колись **Таврійським степом чумаки по сіль у Крим ходили.**

Вдень вони по сонцю дорогу знаходили, а вночі – по зірках, ще й досі ті зоряні гони на небі **Чумацьким Шляхом** зуть.

Доїдуть було чумаки до нашої річки та й отаборяться на спочинок. Дуже їм оці місця подобалися, а особливо нічної пори, коли зорі вночі сяяли і в воді білим світлом відбивалися. **Серед усіх тих зірок дві були найяскравіші.** Одна – велика, а друга - трохи менша .

Як прогнали козаки турків і татар з нашого краю, **то почали тут мирні хлібороби селитися .**

Думали вони, гадали, як же їм річку і свої слободи назвати, аж поки чумаки одного разу не підказали . « Назвіть, - кажуть, - річку Білозіркою, бо в ній уночі білі зірки купаються. А слободи свої назвіть Великою і Малою Білозірками, бо, бачте, як над ними велика і мала зірки білим сяйвом виграють!..»

Послухали люди поради чумаків, подякували їм. Отак і зветься з тих давніх часів наші села та нашу річку Білозірками.

Скільки абзаців у даному тексті? (6).

Спробуйте визначити мікротеми кожного з них, тобто скласти план.

Учні пропонують свої варіанти пунктів плану.

Орієнтований план

1. Подорожі чумаків.
2. Чумацький Шлях.
3. Дві зірки.
4. Нові поселення хліборобів.
5. Думки про назву річки і слобод.
6. Порада чумаків.

2. Бесіда.

Зверніть увагу: виділені в абзацах речення або його частини називаються **тематичними реченнями**. Головне слово в цьому реченні називається **тематичним словом**. Схематично можна зобразити цей текст таким чином, як у міні-підручнику.

Тема. Порада чумаків					
I мікротема Подорожі чумаків	II мікротема Чумацький Шлях	III мікротема Дві зірки	IV мікротема Нові поселення хліборобів	V мікротема Думки про назву річки і слобід	VI мікротема Порада чумаків
Перше тематичне речення Таврійським степом чумаки по сіль у Крим ходили	Друге тематичне речення Зоряні гони на небі Чумацьким Шляхом звать	Третє тематичне речення Серед усіх тих зірок дві були найяскравіші	Четверте тематичне речення То почали тут мирні хлібороби селитися	П'яте тематичне речення Думали вони, гадали, як же їм річку і свої слободи назвати	Шосте тематичне речення Послухали люди поради чумаків
Тематичне слово УКрим ходили	Тематичне слово Зоряні гони	Тематичне слово Найяскравіші	Тематичне слово Селитися	Тематичне слово Назвати	Тематичне слово Поради

Фізхвилинка.

Встаньте, діти, посміхніться,

Вліво, вправо поверніться.

Нахиліться, розігніться (2 р).

Руки вгору піднімайте,

Піднімайте, опускайте, (2 р)

Дуже добре, всі сідайте.

3.Робота в групах.

Спробуйте, працюючи в групах, виконати завдання 5 так, як зазначено у завданні 4 (зразок).

Джерельна водиця

Якось вороги оточили військо Хмельницького на високій горі. Козаки не мали води. Спершу почала гинути худоба, а потім почали вмирати люди.

Тоді прийшла на допомогу своїм синам земля-матінка.

Забурлила між кам'яними скелями свіжа джерельна водиця.

Дуже швидко козаки відновили свої сили. Після цього вони розгромили ворогів.

Пізніше говорили старі люди, що то пішла в гори вода з річки Тясмина.

4. Слово вчителя. Речення в тексті пов'язуються між собою за допомогою таких засобів:

- займенників (Навесні прилетіла ластівка. **Вона** змайструвала гніздечко під стріхою.);
- синонімів (У траві ми побачили мурашку. **Комаха** швидко-швидко перебирала лапками.);
- повторів (Уже років з триста люди вирощують у садах первоцвіт. Наукова назва **первоцвіту** – прмула.);
- спільнокореневих слів (З першим весняним теплом прокидаються джмелі. Волохаті **джмелихи** перелітають з квітки на квітку.);
- сполучників (Останній місяць зими наші предки назвали лютим, **бо** мороз тоді найдошкульніший, **а** вітер найхолодніший.)

5. Робота з текстом. Прочитайте текст, доберіть заголовки. Вкажіть засоби, за допомогою яких речення поєднано в текст.

Будь-якої пори привабливий і гарний калиновий кущ. Навесні він прикрашений ніжним зеленим суцвіттям. А літньої пори чарує розкішною зеленню густого лапатого листа. На початку осені калина вже прикрашена

кетягами рум'яних ягід. До перших морозів рослина пишається золотим вбранням. Взимку ж калинонька вабить добре примороженими, вже цілком їстівними й солодкими ягодами. Яскравими вогниками полум'яніють вони серед голого потемнілого віття.

IV. Підбиття підсумків.

- Чому сьогодні навчились на уроці?
- Що цікавого дізнались?
- Що таке мікротема? Тематичне речення?

V. Домашнє завдання. Складіть текст за схемою

Тема. Найбільше багатство – легенди рідного краю		
I мікротема Найбільше багатство	II мікротема Знання легенд	III мікротема Патріотизм не купити
Перше тематичне речення Я вважаю, що кожен справжній українець заслуговує на багатство, а найбільше багатство – це легенди	Друге тематичне речення Щоб бути справжнім патріотом, потрібно читати, оберігати, знати легенди рідного краю	Третє тематичне речення Ось патріотизм за гроші не купити
Тематичне слово легенди	Тематичне слово знати легенди	Тематичне слово за гроші

Урок 3 .Тема. "Відоме" й "нове" в реченнях тексту.

Мета: розвивати логічне мислення учнів, навички аналізу мовного матеріалу; дати поняття про "відоме" і "нове", формувати вміння знаходити їх у реченнях і виділяти головне; виховувати любов до тварин.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

1. Перевірка домашнього завдання.

Учні зачитують свої твори.

2. Бесіда

- Чи важко було скласти власний текст? (Відповіді учнів: ні, не дуже, тому що було багато підказок)

- Чий текст, на вашу думку, був найкращим? Чому?

III. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. **Учитель.** Розвиток думки в тексті відбувається завдяки тому, що вже відомо з попереднього речення, кожне наступне речення додає щось нове.

Кожне речення тексту вбирає в себе якусь частину речення попереднього (слово, словосполучення). Цю частину речення умовно називають «відоме».

Те, що повідомляється цим реченням, умовно називають «нове».

2. Робота за міні-підручником.

Прочитайте завдання 8 у міні-підручнику. Спишіть текст. З'ясуйте в кожному реченні «відоме», підкресліть однією лінією та «нове», підкресліть хвилястою лінією.

У кожному реченні міститься певна інформація. Вам треба знайти «відоме» і «нове», відповідно їх підкреслити. (Учні відповідають, у разі необхідності учитель надає допомогу.

Кріт

Цятварина живе в землі. Для життя під землею пристосоване її вкрите коротким хутром тільце, дрібні очки та могутні лапи. Вони мають міцні кігті та вивернуті назад долоні. Така форма кінцівок робить їх подібними до землерийних інструментів. Дужими лапами кріт прокопує в землі галереї. Мандруючи ними, тварина поїдає підземних комах та їх личинок.

Комах за один тільки раз кріт з'їдає грамів 20 -30. Після такого обіду він вкладається спати. Без їжі кріт довго бути не може. Ця вічно голодна істота знищує силу шкідливих підземних комах.

2.Самостійна робота учнів над текстами.

1. Зацвіла в долині...

Ми живемо в Україні, любимо її мелодійну мову, щирих і працьовитих людей, багату і пишну природу.

Українська земля славетна₃₀ широкими ланами, буйними хлібами,

квітучими садами, синіми плесами озер та тихоплинних річок. Та особливо люблять у народі калину і саджають її біля хати, щоб весною білим цвітом звеселяла серце, а зимою від застуди лікувала. Кущ калини під вікном матеріної хати – це не тільки окраса, а й глибокий символ, цілісний духовний світ, наша спадщина.

2. Ящірки раз у раз перетинали нашу дорогу. Мигне тільки рябенька спинка або гострий шпичастий хвостик – і зникне. І знову звідкись вона з'являлась, приплющена страхом, на кривих ніжках. Спинилась, підняла гадючу голівку і сторожко водить круглим, підведеним оком. Видно, як під тоненькою шкірою збоку калатає серце.

Не знаю, хто з нас назвав ящірку душею каміння, що вічно б'ється в нерухомій масі.

3. Творча робота.

- Допишіть кожне прислів'я, додайте своє речення, підкресліть «відоме» і «нове» в кожному реченні.

1. Пташка красна своїм пір'ям, а людина...(знанням).
2. Де лелека водиться, там щастя...(родиться).
3. У листопаді заєць шубу міняє, бо зиму...(відчуває)

(Учні зачитують свої варіанти прислів'їв та додаткове речення).

IV. Підбиття підсумків.

- Яку цікаву інформацію ви сьогодні почули на уроці?
- Як необхідно знаходити в реченні «відоме» і «нове»?

V. Домашнє завдання. Складіть опис улюбленої тварини, підкресліть «відоме» і «нове» в кожному реченні.

Урок 4.Тема. Тексти різних типів - розповідь, опис, роздум (повторення).

Мета: розвивати усне і писемне мовлення, образне мислення; поглибити знання учнів про типи мовлення, навчити розрізняти

висловлювання різних типів мовлення, збагачувати словниковий запас, виховувати культуру спілкування.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань.

1. Перевірка домашнього завдання.

Учні зачитують створені тексти, обирають найбільш цікаві та вдалі.

2. Бліц – інтерв'ю.

- Які є типи мовлення? (Залежно від мети і змісту наше мовлення поділяється на такі типи: розповідь, роздум, опис).

- На яке питання відповідає текст - опис?

- На яке питання відповідає текст – розповідь?

- На яке питання відповідає текст – роздум?

III. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу

1. Робота в групах

Прочитайте завдання 11 в міні-підручнику.

- I група. Текст-розповідь
- II група. Текст-опис
- III група. Текст-роздум

Виконайте завдання. Прочитайте тексти, визначте тему та основну думку висловлювань. Яке питання можна поставити до кожного тексту?

Текст 1. Старий кобзар підійшов до високої могили в степу, піднявся на неї. Потім він підвів угору, до неба, обличчя зі сліпими очима. Тоді вдарив пальцями по струнах своєї кобзи. Після цього старий заговорив співучим словом з небом, сонцем, степом та вітром.

Текст 2. На зарослій зозулиним льоном купинці стоїть отакенне грибище – красноголовище! Шапка на ньому перебакирилась, завбільшки вона буде не менше полумиска, а ніжка завтовшки з мою руку. Цей гриб – староста,

отаман над красноголовцями.

Текст 3. Ставлення українців до ластівки завжди було надзвичайно доброзичливим, тому що вона була уособленням добробуту в господарстві та щастя в родині. Таким чином, скривдити ластівку вважалося тяжким гріхом.

Ворон у нашому народі мав недобру славу, бо саме його подобу може прибирати, за повір'ям, чорт і в такому вигляді з'являється між людей.

Відповіді спікерів груп. (Під час відповідей, за необхідністю учитель за допомогою інших груп коректує відповіді).

2. Опрацювання теоретичного матеріалу за міні-підручником

Розповідь учителя з опорою на міні-підручник та таблицю.

Назва типів мовлення	На які питання відповідають у висловлюванні	Про що говориться у висловлюванні	Будова висловлювання
<i>Розповідь</i>	Що робить особа або предмет?	Про події, про дії персонажів	Початок, розгортання, завершення дій
<i>Опис</i>	Який предмет, особа, дія?	Про ознаки предмета, особи, дії	Загальне враження, окремі деталі, ознака
<i>Роздум</i>	Чому саме таким є предмет. Особа чм дія?	Про причини ознак та дій	Тези (думка, яка доводиться або заперечується), аргументи (докази), висновки

3. Робота за міні -підручником.

Прочитайте текст, визначте тип мовлення, дайте відповіді на питання.

Уривок 1. Одного разу, коли дід Арсен куняв у човні з вудкою, за спиною в нього почулося тоненьке скімлення. Арсен прокинувся й огледівся. Навпроти човна на кручі стояло руде пухнасте лисення. Воно схилило голову набік і дивилося трохи здивованим і зовсім не хитрими чорними очима. Потім подивилося на корму човна, де лежала риба, й облизнулося довгим темним

язичком.

- До якого типу мовлення належить даний текст? Доведіть.
- Випишіть дієслова, доберіть до них синоніми.
- Які ще є вірні друзі людини?

Уривок 2. Мелькають роки, минають століття, однак у побуті значну роль продовжують грати речі, якими користувалися наші далекі предки. Біле полотнище було для українців і скатертиною, і вузликом для харчів, часом елементом одягу і завжди прикрасою оселі. З часом таке полотнище почали називати рушником. Чому? Тому що руками рушники були виткані і вишиті, руки знаходили їм застосування в побуті. Та хіба можна уявити собі руки господині, які безперервно не торкалися б рушника? Жоден ритуал у родині не обходився без рушника. У рушник сповивали немовлятка, рушниками пов'язували сватів, молодята «ставали на рушник», на довгих рушниках влаштовували поминальні трапези. Червоні й чорні нитки у вишивці – то наша одвічна любов і журба.

- До якого типу мовлення належить даний текст? Доведіть.
- Знайдіть тезу, аргументи і докази
- У чому, на вашу думку, зберігається пам'ять поколінь?

IV. Підбиття підсумків.

- Які типи мовлення ми сьогодні повторили на уроці?
- Назвіть їхні особливості?

V. Домашнє завдання. Скласти зв'язне висловлювання, узявши за тези подані судження:

- Кожна людина повинна бути освіченою, тому що...
- Хліб свято шанують в кожній родині через те, що...
- Українець не уявляє свого життя без пісні, тому що...

Урок 5. Тема. Поняття про стилі мовлення, сфери їх уживання (повторення).

Мета: розвивати культуру усного і писемного мовлення, спілкування; поглибити знання учнів про стилі мовлення, сфери вживання кожного з них,

навчити учнів розрізняти функціональні стилі; виховувати мовну культуру.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань.

1. Перевірка домашнього завдання.

Учні зачитують тексти.

2. Бліц-опитування.

- Назвіть ознаки типів мовлення?
- Які питання можна задати до різних типів мовлення?
- Які ви знаєте стилі мовлення ?
- Від чого залежить стиль наших висловлювань ?

III. Мотивація навчальної діяльності

1. Колективна робота

Прочитайте висловлювання, з'ясуйте, у чому їх помилковість.

Підмет- це найголовніший член кожного речення, що означає предмет, про який говориться в реченні.

Кришталеві краплини роси виблискували на листі зелених насаджень.

Оксанко, позич, будь ласка, олівець, бо мій чомусь не функціонує.

Цей пиріг треба негайно анулювати.

Учні висловлюють свої думки.

IV. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу

1. Слово вчителя

Різні висловлювання, навіть бездоганні у мовному плані, можуть істотно відрізнятися один від одного загальним колоритом і тоном викладу. Зумовлене це не тільки змістом висловлювань, але й комунікативною настановою автора, тим, з якою метою створено текст, яку функцію він покликаний виконати. Залежно від призначення тексту - спілкування, повідомлення чи впливу на адресата - добираються й мовні засоби, здатні забезпечити досягнення мети. Так виникають різновиди висловлювань, які

обслуговують різні сторони суспільного життя. Їх називають **стилями**, а науку, що їх вивчає, - **стилістикою**.

Кожен стиль відрізняється від інших характерними для нього мовними засобами.

Для **публіцистичного** стилю, що покликаний формувати громадську думку, впливати на слухача або читача в соціально-політичному плані, найхарактернішим є вживання **суспільно-політичної лексики**.

Для **наукового** стилю (підстилі - науково-популярний і науково-навчальний), мета якого - виклад наукової інформації, найхарактернішими ознаками є **вживання термінів, логічність, аргументованість викладу**.

Для **офіційно-ділового** стилю характерна точність, повна відсутність **емоційно забарвлених засобів**, особлива (більша чи менша в різних жанрах) **стандартність** оформлення та розміщення частин тексту.

У **розмовно-побутовому** стилі вживаються мовні засоби з **емоційним забарвленням**, допускаються **просторічна лексика, жаргонізми**.

Відмінність **художнього** стилю полягає передусім в **образності, емоційності** мовлення, розрахованій на **естетичний** вплив на адресата. Із цією метою можуть уживатися засоби, властиві будь-якому стилю. Вибір мовних засобів залежить і від індивідуальних уподобань письменника.

2. Опрацювання теоретичного матеріалу за міні-підручником.

Розповідь учителя з опорою на міні-підручник та таблицю.

Назва стилю	Сфера застосування	Мета спілкування	Основні види висловлювань
<i>Розмовний</i>	Побут, сімейні, дружні стосунки	Обмін інформацією, думками, встановлення стосунків	Діалоги, записки, особисті листи
<i>Науковий</i>	Наука, техніка, освіта	Виклад наукової інформації, пояснення явищ	Виступи, доповіді, лекції, монографії, підручники

<i>Офіційно-діловий</i>	Офіційні стосунки	Регулювання стосунків між людьми, підприємствами, установами	Договори, угоди, постанови, закони, ділові папери
<i>Публіцистичний</i>	Суспільне життя	Формування ставлення людей до суспільно важливих справ	Виступи, доповіді, лекції, статті, брошури
<i>Художній</i>	Мистецтво слова (фольклор, художня література)	Естетичний вплив через образне відтворення дійсності	Оповідання, повісті, романи, п'єси, вірші, казки, легенди, тощо
<i>Церковний</i>	Церква, релігія	Регулювання стосунків між людьми та церквою	Молитви, проповіді тощо

3. Робота за міні - підручником. Прочитайте подані уривки та заповніть таблицю.

Текст	Стиль	Обставини мовлення	Стильові ознаки	Мовні засоби
Текст1				
Текст2				
Текст3				

Текст 1. Українська мова утверджується в усіх сферах життя України. Дослідники бачать її як мову міжнаціонального спілкування в Україні – багатонаціональній державі, мову міжнародних відносин у майбутньому. Очевидно, це стане можливим, коли Україна стане європейською країною.

Текст 2. – Дядько Іване! Ось подивіться, що я купив,- показує Гришка сусідові новий футбольний м'яч.

- Що ж,- почував потилицю сусід,- треба, виходить, і мені терміново купувати.

- Та ні, треба купити скло на запасні шибки для вікна.

Текст 3. Над луками виткнулось сонце, свіже і сочисте, як розрізаний кавун. Під його промінням кожна травинка заграла самоцвітами. Здавалося, ніби хтось вигріб на велетенський черінь жар, який від подиху вітерця то іскрився, то згасав.

4. Робота в парах.

Скласти та розіграти діалог на одну з тем («Чи потрібно дотримуватися режиму дня», «Як треба спілкуватися», «Навіщо потрібні правила?»). Визначити мету мовлення, адресата. Який стиль буде доречним у вашому діалозі?

V. Домашнє завдання. Скласти розповідний текст художнього стилю за темою «Квіти – очі природи».

Урок 6. Тема. Контрольна робота з мовної теми. "Поняття про текст". Тести (закриті завдання). Читання мовчки.

Мета: розвивати комунікативну компетентність, увагу, пам'ять, логічне мислення; перевірити рівень засвоєння учнями знань, сформованості умінь і навичок з теми "Поняття про текст"; виховувати пошану до рідного краю.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. Повідомлення теми та мети уроку.

2. Інструктаж з приводу проведення контрольної роботи.

3. Виконання першої частини роботи.

1. Текст - це...

А) група слів, словосполучень та речень;

Б) висловлювання, що складається з кількох речень;

В) група речень, об'єднаних темою та головною думкою;

Г) кілька мікротем.

2. Тема тексту - це...

А) те, чого текст навчає, що схвалює або засуджує;

Б) його зміст, те, про що в ньому розповідається;

В) оцінка предмета чи явища;

Г) «відоме» і «нове».

3. Головна думка тексту - це...

А) те, чого текст навчає, що схвалює або засуджує;

Б) його зміст, те, про що в ньому розповідається;

В) висновок, що робить автор;

Г) головна мікротема.

4. Скласти план означає...

А) поділити текст на абзаци;

Б) зазначити послідовність розташування думки;

В) вказати, як речення пов'язані між собою у тексті;

Г) визначити в тексті мікротеми, чітко й стило їх сформулювати.

5. Речення в тексті пов'язані за допомогою:

А) займенників, абзців, іменників, теми;

Б) синонімів, власних назв, мікротем;

В) повторів «відомого» і «нового», прикметників, головної думки;

Г) займенників, сполучників, синонімів, повторів, спільнокореневих слів.

6. Розрізняють такі типи мовлення:

А) розповідь, повість, опис;

Б) опис, оповідання, роздум;

В) розповідь, опис, роздум;

Г) роздум, вірш, розповідь.

7. Розрізняють стилі мовлення:

А) розмовно-побутовий, офіційно-діловий, науковий, художній, церковний, публіцистичний;

Б) розмовно-побутовий, науково-діловий, науковий, художній, церковний, публіцистичний;

В) побутовий, офіційно-діловий, науковий, художній, церковний, публіцистичний;

Г) розмовно-побутовий, офіційно-діловий, розповідний, художній, церковний, публіцистичний.

8. Заголовок тексту повинен відображати:

А) тип мовлення;

Б) тему та головну думку тексту;

В) «відоме» та «нове»;

Г) стиль мовлення.

9. Прочитайте текст і визначіть, до якого типу мовлення він належить:

А) опис;

Б) розповідь;

В) роздум;

Г) оцінка предмета або явища.

Стиснуте з боків тіло козулі має завдовжки півтора метри і заввишки 87 сантиметрів. Притулена голова з великими рухливими заокругленими вухами сидить на довгій шії. Самці мають малогіллясті роги, на кінці вилчасті.

10. Прочитайте текст і скажіть, до якого стилю він належить:

- А) художній;
- Б) науковий;
- В) розмовний;
- Г) офіційно-діловий

Колись давно на Україні було дуже багато маленьких колядників. Коли наставали Різдвяні свята, маленькі колядники, піймавши чарівним неводом найяснішу зірку і викувавши у чарівній кузні срібні дзвіночки, вирушали в далеку дорогу.

11. Визначте тему та головну думку тексту

- А) Возвеличується князь Володимир.
- Б) «Повість временних літ».
- В) Володимир був князем і воїном.
- Г) Древній Київ.

Швидко перегортаються сторінки древньої «Повісті временних літ». В них повідається про події давноминулих днів, возвеличується князь Василь – Володимир. Володимир був князем і воїном. Він з кінця в кінець пройшов Русь ще раз, як це було при отцях і дідах його, з'єднав її землі. Древній Київ знову засяяв, став твердинею над Дніпром. Перед матір'ю городів руських знову схилилася Русь.

12. У поданих реченнях визначте «відоме» та «нове»:

- А) «відоме» - кобза, вітаміни; «нове» - основних, струни;
- Б) «відоме» - кобза, струни; «нове» - кругленька , череватенька, металеві;
- В) «відоме» - вона; «нове» - кругленька , череватенька, металеві ;
- Г) «відоме» - струни; «нове» - металеві;

Кобза – кругленька, череватенька. Струни в кобзи металеві. Суроводжувала кобзарів .

Ключ: 1в, 2б, 3а, 4в, 5г, 6в, 7а, 8б, 9а, 10а, 11а, 12б

4. Виконання другої частини роботи. Читання мовчки

Озеро, овіяне легендами

На Волині, поблизу міста Шацька, розташована група озер, і серед них, немовби діамант в оздобі перлів, лежить, оспіване народом і овіяне легендами, озеро Світязь. Славне воно винятковою властивістю води та глибиною. Зелені шати з лісу, лук і водяної рослинності надають озеру достоту казкової краси.

За однією з легенд, у давні часи на цьому місці стояло красиве місто. Одного разу воно зненацька провалилося, вода, що хлинула з надр землі, затопила місце провалу, а дівчата з цього міста перетворились на рослини. Раз на рік рослини розквітають і вкривають дзеркальну гладінь красивими блакитними квітами.

Вода в озері прозора, свіжа, смачна. Приносять свою данину і кілька малих річечок - його приток.

Тихої погожої днини води Світязю стають такими яскраво – синіми, що навіть починають ятрити очі. Та досить змінитися погоді і зірватися шторму, як озеро стає чорним, а прибережні мілководдя забарвлюються в брудно – жовті тони від каламуті, піднятої із дна .

Під час бурі хвилювання в озері справляє незабутнє враження. Вервечки валів півтора-два метри заввишки, увінчані пінявими гребенями, з ревінням накочуються на берег, намагаючись їх розтрити .

Одне слово, усе відбувається, як на морі.

Тестові завдання за текстом:

1. Де знаходиться озеро Світязь?

- а) на Буковині;
- б) на Волині;
- в) у Закарпатті.

2. Чим славиться Світязь?

- а) Розмірами;
- б) прозорістю води та глибиною;

- в) базами відпочинку.
3. Як свідчить одна з легенд, на цьому місці знаходилося:
- а) красиве місто;
 - б) море;
 - в) озеро.
4. На що перетворились дівчата із цієї місцевості?
- а) на фей;
 - б) на рослини;
 - в) на русалок.
5. Яка вода в озері?
- а) каламутна, зеленкувата;
 - б) прозора, свіжа, смачна;
 - в) солоня, гірка.
6. Яким стає озеро під час шторму?
- а) яскраво-синім;
 - б) чорним;
 - в) темно-синім.

Ключ: 1) б; 2) б; 3) а; 4) б; 5) б; 6) б

III. Рефлексія.

Метод «Мікрофон»

Під час вивчення теми «Поняття про текст» для мене найважливішим було...

IV. Домашнє завдання.

Скласти діалог на тему: «Хто хоче більше знати, треба менше спати».

Джерела

+

1. Бутрин Л. Рослинна орфографія: картки з української мови. 5 клас. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007.

2. Глазова О.П., Косян Т.В. Рідне слово: Посібник з розвитку зв'язного мовлення. 5 клас. – К.: Магістр –S, 1997.

3. Горлова В., Чабада М. Кобзарі. Світова слава української пісні: Елементи народознавства на уроках української мови: Тернопіль: Підручники і посібники, 2000.

4. Домарецька Г.А. Українська мова: Дидактичні матеріали для організації мовленнєвої діяльності учнів на уроках української мови. -5 клас. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006.

5. Кобцев Д.А. Диктанти. Вправи. Творчі завдання. 5 клас. Дидактичні матеріали. – Х.: Світ дитинства, 1997.

6. Лазарчук Л.Ю. Українська мова. 5 клас. Збірник завдань, вправ, диктантів, загадок, лінгвістичних казок, мовних ігор. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006.

7. Фасоля А.М., Гаврилюк О.В. Особистісно зорієнтоване навчання: сутність, основи, технології: Курс лекцій для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. – Рівне: «Юлат», 2008.

8. Шабельник Т.М. Рідна мова. Розгорнуте планування уроків. 5 клас: Посібник для вчителя. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2007.